

PRYMAS (32) *sb m*

pri- (23), pry- (9).

-a- (21), -ã- (6); -a- : -ã- *SkarJedn* (1:1), *SarnStat* (10:5).

sg N prymas (18). ♦ *G* prymasa (5). ♦ *D* prymasowi (2). ♦ [A prymasa.] ♦ *I* prymasem (4); -em (2), -(e)m (2). ♦ *L* prymasie (1). ♦ *pl G* prymas(o)w (1). ♦ *A* prymasy (1).

Sł stp, Cn brak, Linde także XVII(XVIII) – XVIII w.

Arcybiskup będący zwierzchnikiem Kościoła w danym państwie (w Polsce: arcybiskup gnieźnieński); primas JanStat, JanPrzyw [primates – zacniejszego stanu ludzie, radni panowie, wysokich domów ślachta Mącz 322a; - przedniejszy Calep; arcybiskup; patriarcha – primas Cn] (32) : BielKron 385v; y do tych czáfów iefzcze doznawamy/ [...] iż do obieránia KRolá Gmin niema nic. Nuż theż około Primáfá/ co Długószewą Kroniką per colloquia dowodzili particulatim/ że tak być ma. MycPrz II C3v; SarnStat 1081; PowodPr 20; nád wielą Arcybiskupow ieden Primás: nád wielą Primáfów ieden Pátryárchá: á nád nimi ieden Piotr ábo Papież SkarKazSej 691a; [Támże ná ten čás Mikołay Trąbá Arcybiskup Gnieźnieński vmárł/ ktory naprzod Primáfem fię iął piłác BielKron 1597 324 (Linde), 664; I z tym wszytkim posadzony [król] przez prymasa polskiego na stolicy królewskiej jest srogą przysięgą przedtem, a niżli koronę na głowę swoją wziął, przez prymasa k temu obowiązany, aby koronę polską, na się włożoną prymasową ręką, tak miłował, jako głowę własną swą. OrzPolic 98].

prymas czego a. alicuius rei (9): gdy Toletański Arcybiskup przyjechał do Rzymá y papieżowi poślufzeństwo obiecał/ á Papież go zá to Primáfem wżyftkiey Hifpánigey vtzynił KrowObr 30; OrzQuin [Aa6]; SkarJedn 369; SkarŻyw 335; SarnStat 170, 171, 834, 948, 1214; [Abowiem gdyż prymas nie w Gnieźnie ani w Polsce, ale Królestwa Polskiego prymasem wezwany jest, musiał też on być od Królestwa Polskiego na prymasostwo wybierany OrzPolic 99].

W połączeniach szeregowych (4): KrowObr 36; OrzRozm K; Arcybiskup Gnieźnieński/ ieft w Polźce Káplán naywyżłzy/ Primas Królestwá Polśkiego: Połłaniec łtolice Apostołfkiey: zwiérzchni Biskupów Polfkich: początek Rády: ręká y vftá Božé. OrzQuin [Aa6]; SarnStat 170.

Wyrażenia: »arcybiskup prymas« (1): Ná tym feymie Arcybiskup Gnieźnieński/ wypráwił łobie lifty/ iż fie Prymáfem piłffe. (*marg*) Arcybiskup Prymás. (–) BielKron 385v.

»prymas Krolestwa (Polskiego), regni« = *primas regni JanStat* [szyk 4:2] (4:2); OrzQuin [Aa6]; SkarJedn 369; Przy czym byli Naywielebnieyfzy y wielebni w Pánu Kryftušie Oycowie y Pánowie/ Andržy Gnieźnieński y Primas Regni/ Biernat Lwowfki [...] SarnStat 948, 170, 834, 1214.

Szeregi: »(nie) (kościół gnieźnieński *a.* gnieźnieński) arcybiskup i (ale) prymas; prymas to jest arcybiskup gnieźnieński« = *Gnesnensis Ecclesiae Archiepiscopus et Primas JanStat, JanPrzyw; Archiepiscopus (Gnesnensis) et primas JanStat* (I2:1); A iefliby mu [Metropolicie Rosji] fię dáfeko [do Rzymu] zdáło/ móglby to podobno Papież Prymáfowi krolestwá tego/ to ieft Arcybiskupowi Gnieźnieńskiemu polecíc/ y tę moc [błogóslawieństwa papieskiego] dác: nie iáko Arcybiskupowi/ ále iáko Prymáfowi. SkarJedn 369; Przy czym byli vczćiwi w Pánu Kryftušie Oycowie/ Wielmożni y Szłáchetni/ Woyćiech świętego Kościoła Gnieźnieńskiego Arcybiskup y Primas/ Zbigniów Krákówfki/ Ian Włodzłáwfi/ Ian Chełmfki/ Biskupi: [...] SarnStat 895, 170, 171, 380, 383, 900 (11). [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»legat (*a. legatus natus*) i prymas« (3): ITEM, NA ARCYBISKVPA, iáko ná tégo, który iest Legatem y Prymásem, ielcze więtlzé y twárdlże powinności [*przysięga składana przy wstępowaniu na urząd senatorski*] wkłada. *SarnStat* 224, 224, 1214. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

Przen [nad czym] (1) : Weźmifz łobie do rády ony co napřednieifze pány to ielst łpráwiedliwość/ pomiemość/ pobožność/ poćciwość/ włpaniłość/ káždemu nieodmienną wiárę á prawdę. A odwiernym miey łlawę/ á primás niech będzie nád włzyftkiemi rozum/ á boiażń Boża Kánclerzem/ tedy nigdy od łłufzney drogi łpáść nie będzieifz mógł. *RejZwierc* 146v.

Cf **PRYMAT**

JDok